

щастя в товаристві друзів і вивченні природи» [7]. Під час того самого «тріумфального в'їзду», коли в честь російського імператора щодня влаштовувалися бали та прийоми, він намагався повертатися в свою квартиру як можна раніше і до ранку читав Євангеліє [10]. Трагічна історія в Михайлівському замку, де від рук убивць упав його батько Павло I, також могла послужити поштовхом для виникнення у нього думки про покаєння і спокутування [10].

Найбільш дивовижною є історія 1812 р., котра безпосередньо пов'язує Олександра I з Федором Кузьмичем. Вже після взяття Наполеоном Москви, коли постало питання про підписання миру, цар Олександр нібито вигукнув: «Я відрощу собі бороду і краще погоджуся харчуватися хлібом в надрах Сибіру, ніж підпишу сором моєї вітчизни!» [7].

Не дивлячись на ряд цих фактів реальне існування імператора-відлюдника є не доведеним. Численні перекази про смерть імператора (та й з рештою і відкриття його могили у наступні роки), його особисті якості, згадки про Федора Кузьмича – не вважаються вагомим аргументом у зв'язку з непослідовністю та певною наївністю більшості з них. Частина учених, що виступає проти ототожнення Олександра I і Федора Кузьмича бачить у постаті останнього різних осіб, що загадково зникли у 20-х рр.. XIX ст. (Ф. Уваров). Проте остаточно спростувати легенду про «Сфінкса, не розгаданого до смерті» історикам ще не вдалося.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Архангельский А. Старец Феодор Козьмич и царь Александр I: роман испытания. – [Електронний ресурс] – Дата опрацювання: 11.04.2012. – Режим доступу: http://magazines.russ.ru/novyi_mi/1995/11/arhang.html
2. Валлоттон А. Александр I. / А. Валлоттон. – М.: «Прогресс», 1991. – 397 с.
3. Гахов В. Д. Загадка которую уже не отгадать. – [Електронний ресурс] – Дата опрацювання: 11.04.2012. – Режим доступу: <http://gato.tomica.ru/publications/region/2004gahov1>
4. Головки Н. Загадка Федора Кузьмича. – [Електронний ресурс] – Дата опрацювання: 11.04.2012. – Режим доступу: <http://www.pravoslavie.ru/jurnal/100.htm>
5. Горелова Л. Е. История болезни и смерть Александра I. – [Електронний ресурс] – Дата опрацювання: 11.04.2012. – Режим доступу: http://www.rmj.ru/articles_3727.htm
6. Кудряшов К. В. Александр Первый и тайна Федора Кузьмича. / С.-П.: Издательство «Время», 1923. – 84 с.
7. Мамаев В. Легенда о царе Александре Благословенном и старце Федоре Кузьмиче. – [Електронний ресурс] – Дата опрацювання: 11.04.2012. – Режим доступу: <http://www.rusvera.mrezha.ru/385/10.htm>
8. Окунь С. Б. Беляничков Н. Н. Существует ли «тайна Федора Кузьмича»? – [Електронний ресурс] – Дата опрацювання: 11.04.2012. – Режим доступу: <http://annales.info/rus/small/sfk2.htm>
9. Федорова О. Я. Легенды об императоре Александре Первом. / О. Я. Федорова. – М., 1991. – 96 с.
10. Загадка смерти Александра I (великий мистификатор). – [Електронний ресурс] – Дата опрацювання: 11.04.2012. – Режим доступу: <http://history-life.ru/post62472029/>

Ревуцька О.

Науковий керівник – Гонтар Т. М.

КОРОЛЬ АРТУР: ОСОБА І ЛЕГЕНДА

Ім'я короля Артура хвилює уяву людей різних країн і культурних уподобань на протязі багатьох століть. Відомий правитель постає головним персонажем багатьох праць, як художніх, так і наукових, неодноразово згадується у писаних пам'ятках минулого. Згаданий персонаж лежить і в основі створення багатьох творів мистецтва, сюжетів мюзиклів та фільмів, де постає перед нами то в образі справедливого короля і оборонця, то завойовника і полководця. Проте на відміну від таких постатей раннього середньовіччя як Аттіла, Одоакр, Хлодвіг, Артур постає радше легендою, ніж реальною особою.

До найдавніших згадок імені короля Артура відносять валлійську поему «Y Gododdin», що була написана у VI-VII ст. Анейріном [15]. Сама поема розповідає про нещасливу військову експедицію, що відправилась з Gododdin (район теперішнього Единбурга) щоб протистояти вторгненню саксів у Північний Йоркшир. Наприкінці поеми, у 98 вірші, говориться про воїна, якого у зв'язку з проявленою хоробрістю прирівнюють до Артура: «Він вбив близько трьохсот, найсміливіших, він зарубав в центрі і далекому крилі. Він виявився гідним, провідних

благородних людей, він дав зі свого стада коней на зиму. Він склав чорних воронів на валу, хоча він не був Артур (Arthur)...» [15].

У 731 р. Артур згадується в «Церковній історії народу англів» Беди Високоповажного. Він постає під іменем Амброзія Авреліана [3]. За писанням Беди це був «поважний чоловік, єдиний з народу римлян, що пережив ту бурю, в якій загинули, між іншим, і його батьки, що носили царське ім'я і гідність» [3]. Проте згадки про битву біля гори Бадон, проти війська саксів, а також скупи відомості про те, що Артур був вождем бритів наводять нас на думку про те, що Амброзій та Артур – один персонаж. В такому випадку ім'я, наведене Бедою, має римське походження.

Більше відомостей про Артура зустрічається у «Історії бритів» 826 р. валійського монаха Ненія [11]. Легендарному персонажу він приділяє 56 розділ своєї праці. Монах згадує 12 успішних битв проведених Артуром проти саксів, в яких вже зустрічаються своєрідні перебільшення. За Ненієм у битві на горі Бадона «від руки Артура загинуло в один день 960 ворожих воїнів» [11]. Однак на відміну від Беди, для Ненія Артур – лише воєначальник, що служить британським королям: «..У ті дні боровся з ними (саксами) воєначальник Артур спільно з королями бриттів. Він же був главою війська...» [11].

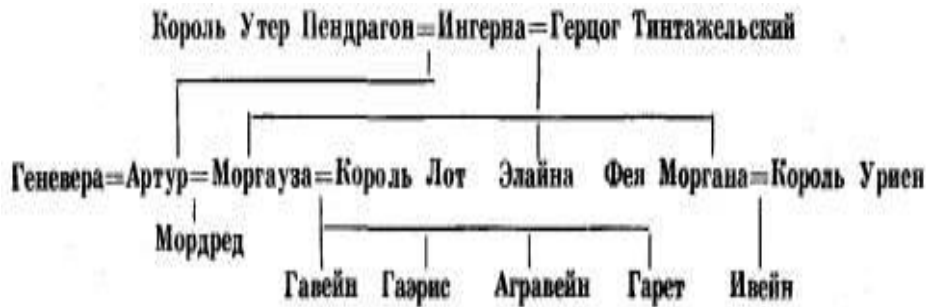

Друга латинська хроніка, створена в Уельсі близько 955 року, «Аннали Камрії» повідомляє про триденну битву біля Бадона у 516 р., і «Битва при Камлані, в якій Артур і Медрауд вбили один одного» 537 р. [1]. Не може не дивувати точність наведення дат, що не зустрічались у попередніх працях. Виходячи з цього можна припускати можливість існування джерел, що не дійшли до нашого часу. Проте в такому випадку потребує пояснення те, чому ж ними не скористалися і інші вище наведені автори.

Таким чином, варто відзначити, що перші джерела з відомостями про короля Артура містять скупи дані про цього героя. Також прослідковується і певна непослідовність щодо того, ким насправді був Артур – вождем, воєначальником чи королем, як зрештою загадкою

залишається і саме ім'я героя середньовічних епосів. Варто відзначити, що джерела, котрі відображають ранню стадію легенди, мають переважно валійське походження.

Деталізований опис життя короля Артура з'являється у 1136 р. в «Історії бритів» Гальфрида Монмутського [7, с. 27]. Саме у творі Гальфрида – більшість сюжетів та персонажів, характерних для артуріанського циклу. Це, зокрема, батько Артура король Утер Пендрагон, дружина Артура Гвіневера, чарівник Мерлін, племінники короля Вальнавій (Гавейн) та Мордред. Висвітлено і сюжети народження та загибелі Артура, і його посмертна подорож на острів Авалон, що згодом лягли в основу повісті Томаса Мелорі. Також варто відзначити, що на відміну від попередніх авторів, Гальфрід Монмутський вважає Артура королем: «Сумуючи через тяжке становище батьківщини, Дубріцій скликав єпископів і поклав на Артура королівський вінець.» [5]. Як і в попередніх уривчастих згадках про Артура, він постає борцем проти саксонських завоювань.

Якщо «Історію бритів» Гальфріда Монмутського вважають «відправною точкою» для формування легенди про короля Артура, то праця Томаса Мелорі – класичний варіант легенди. Праця Мелорі була опублікована 1485 р., друкарем Вільямом Кекстоном під назвою «Смерть Артура» [7, с. 30]. Мелорі об'єднав розрізнені перекази в цілісну історію, перенісши дію з «темного часу» у високе середньовіччя. Цим і варто пояснити присутність у артуріанському циклі рицарського кодексу честі, не характерного для V ст н. е.

Згідно Мелорі, Артур – син короля Британії Утера Пендрагона, який закохується в дружину герцога Корн уельського, прекрасну Ігрейн, і проникає до неї в замок Тінтагель в ніч убивства герцога, за допомогою чарівника Мерліна прийнявши вигляд її чоловіка. За цю послугу Мерлін домагається права виховувати їх майбутнього сина, і таємно передає немовля одному з баронів, в чиєму будинку виростає Артур [10].

Після смерті короля Утера Артур поклав кінець міжусобицям, зумівши витягнути з каменю меч, чим підтвердив пророцтва і свої права на престол. Навколо Артура збираються шляхетні лицарі Круглого Столу: сер Ланцелот Озерний, племінники Артура сер Гевейн і сер Герет, його названий брат сер Кей, сер Бедівера та інші. Пізніше до них приєднується син і одночасно племінник Артура (оскільки він син короля і його сестри) Мордред, який згодом піднімає проти короля заколот. Артур вступає в двобій з Мордредом, в якому гинуть обидва, батько і син. Корабель із скорботними королевами відвозить вмираючого Артура на острів мертвих – Авалон [10].

В цілому для артурівської літератури XIII ст. характерною є деталізація легенди. Саме в цей час був створений своєрідний класичний варіант легенди. Також варто згадати і перехід від

віршованої форми викладу до прози, подальша християнізація оповіді (сюжет пошуку Святого Грааля), перетворення її на зразок рицарського роману. Проте так і залишається відкритим питання про те наскільки цикл легенд про короля Артура відображає реальну історичну дійсність.

Підтвердженням реального існування героя займався ще у XV ст. Вільям Кекстон. Саме він у своєму першому виданні «Смерть Артура» вказує на перелік реліквій, що засвідчують існування короля: круглий стіл, що зберігався в м. Вінчестер, віск з печаткою Артура (на ній він іменувався як імператор Британії, Галлії, Німеччини і Дакії), меч сера Ланцелота. Проте на сьогодні достовірно відомо, що ці предмети – підробка. Наприклад, круглий стіл (діаметром 6 м.) створений у XIII ст., коли Генріх III і його наступники намагались відродити епос про Артура [7, с. 30].

Звернулись дослідники і до географії Артурівської легенди. Як виявилось, безліч згаданих місць збереглися до наших днів. На півночі півострова Корнуол є руїни замку Тінтагель, де нібито народився король [7, с. 30-31].

Будівництво замку приписують графові Ричарду Корнуолському, молодшому братові короля Генріха III, і відносять до 1233-1240 років. Проте ніякого стратегічного значення фортеця не мала. На думку дослідника Роберта Тремейна, Ричард просто був добре знайомий із легендою про короля Артура [12].

Але на цьому таємнича історія Тінтагеля не закінчується. У 1998 році археологи під керівництвом Кріса Моріса, виявили залишки кельтського монастиря V-VI ст. Знайдені залишки глеків, амфор і середземноморських предметів наводять на думку, що ця фортеця була двором королів Думнонії (кельтська держава, що включає Девон, частину Сомерсета і Корнуолла, проіснувала приблизно з кінця III до кінця X ст.) [12]. Також під час розкопок на одному з каменів було знайдено накреслене на латині ім'я «Artognov» [12]. Прихильники легенд вмиг пов'язали цей напис з Артуром, хоч на сьогодні важко сказати наскільки правомірним є порівняння цих двох імен.

Ще однією місцевістю, яку пов'язують із королем, є Гластонбері на заході Великобританії. Саме тут було створено у 705 р. монастир. Як місце поховання короля Артура із дружиною Гластонбері отримав славу у XII ст. Після великої пожежі 1184 р., що знищила все абатство, розпочались широкомасштабні пошуки могили Артура [7, с. 32].

У 1191 р. було виявлено могильний склеп, де нібито було поховано Артура й Гвіневеру. Через два роки хроніст Гаральд Кембрійський писав: «Про короля Артура розповідають усілякі байки, буцімто його тіло було віднесене духами в якусь

фантастичну країну, хоча смерть не взялася його. Так ось, тіло короля було виявлене в наші дні у Гластонбері поміж двома кам'яними пірамідами. Знайдене тіло було глибоко в землі, у видовбаному стовбурі дуба» [9]. Той же Гаральд Кембрійський повідомляв, що у гробниці виявили хрест із написом, який засвідчував, що «тут спочиває уславлений король Артур разом із Гвіневерою» [9]. Сам Гаральд запевняв, що бачив хрест на власні очі й навіть торкався викарбуваного напису. Проте згодом хрест кудись зник. Збереглися і описи померлих. Чоловік вражав своїм зростом – 2 м. 25 см. У нього був пошкоджений череп, хоч причину травми встановити не вдалося. На голові жінки збереглися пасма білого волосся [9].

У 1962 р. археологи знайшли могилу, виявлену монахами у XII ст. Кістяки та супровідний інвентар могили – пов'язують із перепохованням останків короля у 1278 р. [7, с. 32]. Проте навіть після такої знахідки більшість вчених вважають поховання фальсифікацією [6]. Як згадувалось вище, близько 1191 р. в Гластонбері сталася велика пожежа, і мешканці монастиря опинилися в скрутному фінансовому становищі. Оскільки легенди про Артура були дуже популярні в той час, відкриття мощей легендарного героя привернуло б туди паломників і принесло великий дохід. З цим і пов'язують знахідку могили.

Як доказ реальності постаті короля Артура англійські дослідники Пітер Джеймс і Нік Гор наводять і інші дані археологічних розкопок. Як свідчать останні близько 450-х рр. у Британії зросла кількість сутічок із загарбниками, яких стало менше близько 500 рр. Це може свідчити про вдалу організацію опору, яку приписують королю Артуру [7, с. 35].

Ще одну обставину варто врахувати – популярність імені Артура наприкінці V – початку VI ст. Ним було названо не менше шести британських вождів [7, с. 35].

Не дивлячись на ряд цих фактів реальне існування короля Артура на сьогоднішній день не доведене. Ряд писаних відомостей про англійського героя не вважається вагомим аргументом у доведенні факту реального існування короля, оскільки відсутні безпосередні

свідчення і згадки сучасників. Археологічні джерела теж не дають точних відомостей: частина з них після ретельного дослідження були оголошені підробкою, інша – є не надто вагомими. До останніх можна віднести, зокрема, накреслене на латині ім'я «Artognov», виявлене поблизу Тінтагеля.

Проте частина учених все ж дотримується гіпотези висунутої Л. Локоном та Дж. Ешем, згідно з якою король Артур походив із родини романізованих бриттів і був радше не місцевим правителем, пов'язаним із якимось конкретним королівством, а швидше за все військовим вождем, який завдяки своєму блискучому талантові стратега зібрав військо і здобув низку значних перемог.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Анналы Камбрии. [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 09.04.2012. Режим доступу: http://www.vostlit.info/Texts/rus/annales_cambriae/annales.phtml?id=645
2. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків. У 2-х т. / В. О. Балух, В. П. Коцур - Чернівці: ТОВ «Видавництво «Наші книги», 2010. – Т 1. Раннє Середньовіччя. – 496 с.
3. Беда Достопочтенний. Церковная история народа англвов. [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 09.04.2012. Режим доступу: <http://www.vostlit.info/Texts/rus5/Beda/frametext1.htm>
4. Бульчев К. Здесь жил Артоньон. / К. Бульчев // Тайны Средневековья. – М.: Дрофа-Плюс, 2005. – С. 10–16.
5. Гальфрид Монмутский. История бриттов. [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 09.04.2012. Режим доступу: <http://www.vostlit.info/Texts/rus4/Galfrid/framepred.htm>
6. Гластонбери. [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 09.04.2012. Режим доступу: <http://www.mysticspot.ru/?p=959>
7. Згурская М. П. Кем был король Артур и где был Камлот? / М. П. Згурская // 50 знаменитых загадок Средневековья. – Харьков: ФОЛІО, 2009. – С. 25 – 35.
8. Кретьен де Труа. Персеваль. [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 09.04.2012. Режим доступу: <http://vsvete.narod.ru/books/perseval/index.htm#>
9. Мегела І. Артур: король минулого і майбутнього. [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 09.04.2012. Режим доступу: http://korekta.io.ua/s111907/ivan_megela_artur_korol_minulogo_i_maybutnogo
10. Мелори Т. Смерть Артура / Т. Мелори – М.: Эксмо, 2007. – 688 с.
11. Ненний. История бриттов. [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 09.04.2012. Режим доступу: <http://www.vostlit.info/Texts/rus/Nennius/framenenn.htm>
12. Північний Корнулл. [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 09.04.2012. Режим доступу: <http://www.7br.ru/pivnichnyj-kornuoll.html>
13. Рыцарский роман: «Смерть Артура» Т. Мэлори. [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 09.04.2012. Режим доступу: <http://www.licey.net/lit/foreign/melory>
14. Чудинова Е. История Англии для детей. У 2-х кн. М.: Центр творческого развития 1996. - Книга 1. С древнейших времен по 1558 год. - 228 с.
15. Y Gododdin. [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 09.04.2012. Режим доступу: <http://www.missglen.net/celtic/gododdin/>

Карабин М.

Науковий керівник – доц. Федорів І. О.

ВПЛИВ КОНЦЕПЦІЇ САРМАТИЗМУ НА ФОРМУВАННЯ ШЛЯХЕТСЬКОЇ ІДЕОЛОГІЇ В ПОЛЬСЬКОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

XVII ст. визначається як період розквіту сарматизму: культурно- ідеологічної течії, що стала основою шляхетської культури. Вперше термін сарматизму в польській історичній науці з'являється в працях Яна Длугоша (1415–1480). Основна ідея сарматизму – відшукування кореня польського народу у давній країні Сарматія та ототожнення польської шляхти з войовничим племенем сарматів.

Еволюція терміну «сарматизм» знаходимо в працях Мацея Карпігі з Мехова (1457-1523), який намагався відокремити народ «Великої Сарматії» від інших «варварських племен» [7, с.28]. Закріплення культурної переваги, вищості сарматів М. Карпіга знаходить у перемозі